

บันทึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์องค์พระธาตุเชิงชุม (๑๒)

ดร.เกรียงไกร ปริญาพล

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์สมาคมชาวสกลนคร

เหตุการณ์บ้านเมืองสกลนครในปัจจุบัน เห็นจะไม่มีเรื่องราวใดเป็นที่สนใจมากไปกว่าเรื่องการบูรณะเรือนยอดองค์พระธาตุเชิงชุม จากกรณีประสบเหตุวาตภัยเมื่อคืนวันที่ 20 มีนาคม 2557 ซึ่งนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลายท่าน ตลอด

ผู้ที่สนใจ ต่างทุ่มเทสรรพกำลังในทุกๆด้านเพื่อค้นคว้าประวัติศาสตร์เกี่ยวกับองค์พระ
ธาตุนับแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน เพื่อไขปริศนาเรื่องราวต่างๆให้ตรงกับข้อเท็จจริง
มากที่สุด

www.kkppn.com เป็นสื่อสารสังคมออนไลน์ซึ่งบอกกล่าวไว้ก่อนเข้าสู่หน้า
หลักแล้วว่า จะนำเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆซึ่งส่วนมากจะยังไม่
ปรากฏต่อสาธารณะมาก่อน ทั้งนี้เพื่อนำมาเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อสังคมทั่วไปใน
ยุคปัจจุบัน

เพื่อความทันสมัยกับเหตุการณ์และความสนใจของสังคม ผู้เขียนจึงได้
ทำการค้นคว้าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับองค์พระธาตุเชิงชุมในส่วนที่สังคมยังไม่
ค่อยได้รับทราบแพร่หลาย กระทั่งสอบค้นพบหนังสืออนุสรณ์งานนมัสการพระธาตุเชิง
ชุม ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยหนังสือฉบับดังกล่าวจะมีบันทึกและบทความทาง
วิชาการที่ทรงคุณค่าอยู่มาก บังเอิญผู้เขียนได้พบบทบันทึกเรื่อง ปฐมเหตุในการจัด
งานเทศกาลขึ้น จากบันทึกความจำของพระมหาเทอดธรรม ธรรมรักษ์ (น.๒๑ - ๒๖)
ซึ่งก็คือพระภิกษุพระมหาบัวทอง สุมงคลโล พระนักคิด นักเขียน นักพัฒนา ต่อมาท่าน
ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีสระเกษ ในเขตเทศบาลนครสกลนคร ภายหลังได้
ลาสิกขาและเข้ารับราชการที่แผนกศึกษาธิการจังหวัดสกลนคร และเจริญรุ่งเรืองใน
หน้าที่การงานตลอดมาจนกระทั่งถึงแก่กรรม

ผู้เขียนเห็นว่าบทความดังกล่าวทรงคุณค่ายิ่ง โดยเฉพาะที่มาของคำว่า **วัดพระ
ธาตุเชิงชุม หรือคำว่าวัดพระธาตุศาสนาราม** และเนื้อหาส่วนอื่นๆ ตลอดทั้ง
บรรยากาศ สภาพสังคมในสมัยนั้น ล้วนแล้วแต่จุดประกายความคิดของนัก

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสกลนคร ตลอดทั้งผู้ที่สนใจ ได้เชื่อมโยงประวัติศาสตร์
เชื่อมโยงความคิด ไขปริศนา ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนจึงขอนำมาลงเผยแพร่
เพื่อความเชื่อมโยงของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และมีให้ประวัติศาสตร์การบูรณะองค์
พระธาตุขาดหายไป ทั้งนี้โดยผู้เขียนมิได้ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงข้อความและการ
สะกดอักขระ พยัญชนะ ที่มีมาแต่ดั้งเดิมอย่างใดทั้งสิ้น.

ปฐมเหตุในการจัดงานเทศกาลขึ้น

จาก บันทึกความจำ ของ พระมหาเทอดธรรม ธรรมรักษ์

ก่อนอื่น ข้าพเจ้าขอให้ท่านใช้จินตนาการย้อนกลับไปดูสภาพของวัดพระ
ธาตุเชิงชุมเมื่อ ๙ ปีก่อนว่า มีสภาพเช่นใด ต่างกับสมัยเดี๋ยวนี้อย่างใดบ้าง เรื่องนี้
ข้าพเจ้าจะไม่ขอตอบในที่นี้เพราะหน้ากระดาษจำกัด ขอให้ท่านผู้อ่านที่รู้เห็น
เหตุการณ์ จงนึกทบทวนตอบเอง แต่ขอแถมเปิดประตูให้ท่านสักระยะ เพื่อท่านผู้ไม่รู้ไม่
เห็นจะได้ทราบสภาพของวัดพระธาตุเชิงชุม เมื่อก่อนนั้น ไม่เป็นอย่างเช่นเห็นกันอยู่
ทุกวันนี้ นับตั้งแต่องค์พระธาตุเชิงชุม พระวิหาร บริเวณพระธาตุฯ กำแพงแก้ว
โรงเรียนปริยัติธรรม หอสมุด กุฏิ และถนนเข้าวัดเป็นต้น มีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมเต็ม
ที่ ไม่ค่อยจะเหมาะสมกับเป็นวัดหลักบ้านหลักเมือง หรือวัดมิ่งเมืองนัก แต่เดี๋ยวนี
สภาพของวัดได้ถูกพัฒนาการให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ แม้กระทั่งชื่อวัดก็ต้อง
เปลี่ยนจากวัดพระธาตุศาสนาราม มาเป็นวัดพระธาตุเชิงชุมเพื่อให้กลมกลืนกันกับ
องค์พระธาตุ จึงเหมาะสมกับเป็นวัดมิ่งเมืองโดยแท้ นับว่ากลับกลายเป็นสภาพเดิม

มาเป็นจุดศูนย์รวมแห่งจิตใจ หรือสถานี่กลางแห่งสามัคคีธรรม วัฒนธรรม และอื่นๆ อีกหลายด้าน ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุหลายอย่าง และแรงหลายแรงดังจะกล่าวต่อไป

เหตุใหญ่อันดับหนึ่ง

เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๔ เวลาประมาณ ๑๔.๓๐ นาฬิกา ถ้าท่านผู้ใดยังจำเหตุการณ์ได้ จะได้แลเห็นท้องฟ้า ทางด้านเหนือของสกลนครและหนองหารหลวง มีเมฆฝนตั้งเค้าทะมึนทึนอยู่ ชั่วระยะเวลาประเดี๋ยวดียวเดียว กลุ่มเมฆที่แลเห็นนั้น ก็แผ่ปกคลุมเป็นอาณาบริเวณกว้าง และแล้วก็กระจายทั่วไป เสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ครางกระหึ่ม และดังเบรียงๆอยู่ แทบจะว่ามีได้ขาดสาย ที่ร้ายที่สุดก็คือลม พัดอย่างแรงมาก บรรดาต้นตาลทั้งหลาย (ในสมัยนั้นมีมาก) เมื่อถูกลมแรงโหมหนักเข้า เช่นนั้น ก็ลู่ไหวโอนเอนไปตามสายลม จะหักและมิหักแหล่ แต่ส่วนในของมันนั้น ที่จับต้นไม่ค่อยดีหน่อย ก็ร่วงหล่นลงเต็มวัดไปหมด ค้างคาว (บั้ง) ที่อาศัยอยู่ตามใบตาล จึงตกอยู่ในฐานะอนาถา ได้แต่บินเร่ร่อนหวัดไขว่ไปมา เหมือนกับฝูงนกเหล็กที่อเมริกาปล่อยไปทิ้งระเบิดใส่ญี่ปุ่น และเยอรมันนั้นแหละ เออ ! ถ้าหากจริง มีหน้าข้าฝนน่าใหญ่ซึ่งตามมากับสายลมแรง ก็กระหน่ำซ้ำเติมลงมาอีก เหมือนกับฟ้ารัวหรือเหมือนกับว่า ในปีนี้ จะตกลงมาให้หมดเสียทีเดียว เล่นเอาผู้ที่อยู่ตามทุ่งหนองหาร ซึ่งไม่สามารถจะหาที่หลบซ่อนได้ทัน แทบจะล้มตา อ้าปากไม่ได้ ถึงแม้ผู้อยู่ในเมืองก็ ย่ำแย่เต็มที เกือบจะหาที่หลบอาศัยไม่ได้นั่นแหละมาก บ้านเรือนหักพัง กลังคาเปิดไปก็มีไม่น้อย พระสงฆ์องค์เจ้า ญาติโยม สัปสนวุ่นวาย แยกจริงๆ

เอาละ ข้าพเจ้าได้พาท่านย้อนกลับไปดูเหตุการณ์ในวันนั้น พอควรแล้ว จะขอวกเข้าสู่เรื่องเสียที่ ท่านทั้งหลาย พระธาตุเชิงชุม ซึ่งตั้งตระหง่าน พุ่งยอดสู่ฟ้าโดยใช้ยอดแหลมๆ นั้นเสียบเมฆที่พัดผ่านไปมา นานนับร้อยปีก็เหมือนๆ กับสิ่งทีหา

วิญญาณมิได้ทั้งหลายนั้นแหละ เมื่อถูกปะทะเข้ากับลมแรงจึงต้านทานไม่ไหวเพราะทนต่อภัยธรรมชาติมานานแล้ว ทันใดนั้น ยอดพระธาตุฯ ซึ่งมีความยาวประมาณ ๓ เมตร ก็หล่นตมตามลงมาสู่พื้นดินทันที ฉัตรทองคำ หิน อัฐุ ทราย ซึ่งประกอบกันเข้าเป็นยอดพระธาตุฯ จึงแตกกระจายไปคนละทิศละทาง ที่เหลืออยู่ก็บอบสลายเต็มที

บังเอิญ ขณะนั้น ข้าพเจ้าพักสังขาร คือ มีนิवासสถานอยู่ที่ห้องในศาลาการเปรียญ คิดอยากจะดูยอดพระธาตุฯ ต่อสู้กับลม จึงเปิดหน้าต่างสูลมออกไปพอดีได้เห็นยอดพระธาตุฯ ลอยละลิวลงมา บังเอิญแท้ๆ

เหตุใหญ่อันดับสอง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ พระแท่น พุทฺธสาโร (ขณะนี้เป็นพระครูวินัยกรรมโสภณแท่น ป.ธ. ๕ น.ธ. เอก สุวานานุกรมในสมเด็จพระสังฆราช องค์ปัจจุบัน) ได้ยื่นใบลาออกจากเลขาฯ จังหวัด ผู้ช่วย เพื่อไปศึกษาต่อที่วัดเบญจมบพิตร พระนคร และพระมหาตัน ปณฺทิตโต ซึ่งเป็นตัวเลขาฯ จังหวัด ก็กลับไปอยู่บ้านต้นแหน อำเภอนาแก จึงให้เป็นตำแหน่งเลขาฯ และครูสอนปริยัติธรรม ที่สำนักวัดพระธาตุฯ ว่างลง ดังนั้น ทางคณะกรรมการสงฆ์จังหวัดสกลนคร อันมีพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณวิมลเมธี (ขณะนี้ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระราชวิมลเมธี) เป็นประธาน จึงได้มีหนังสือขอตัวข้าพเจ้าไปยังเจ้าคุณพระธรรมธีรราชฆานูณีเจ้าคณะตรวจการภาค ๓ (สมัยยังรวมภาคอยู่ขณะนี้ ท่านอยู่ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย) และท่านเจ้าคุณธรรมคุณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดสามพระยา และเจ้าคณะจังหวัดพระนคร (ขณะนี้ เป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การศึกษา แม่กองบาลี สนามหลวง) ซึ่งเป็นวัดที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ เมื่อข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากท่านเจ้าคุณทั้ง ๒ แล้ว จึงตกลงใจลาออกจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แล้วใช้เวลาคิดอยู่เกือบเดือน เพราะขณะนั้น ข้าพเจ้าถูกเกี่ยวหลายทางเพื่อ

อยากให้เป็นครู แต่ในที่สุด ก็ตกลงใจเด็ดขาด เพื่อออกมาบำเพ็ญศาสนกิจที่ สกลนคร แหล่งแห่งญาติญาติ และอาจารย์ผู้ให้ความรู้ (ท่านเจ้าคุณราชวิมลเมธี มหาพิเชต มหาณรงค์ เป็นผู้สอน ป.ธ. ๓) เป็นอันว่าข้าพเจ้าได้มาอยู่สกลนครรอบ ๒ นี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๙๓ จนถึงปีนี้ เป็นเวลา ๑๑ พรรษาแล้ว เออเนี่ย ! ออก จะพูดเรื่องตัวเองมากไปแล้ว แต่ก็ควรบอกเล่าเก้าสิบกันเสียหน่อย เพราะเป็นเรื่อง เกี่ยวด้วยส่วนรวมเหมือนกัน

ตั้งแต่วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๙๓ ถึงวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๔๙๔ ที่ข้าพเจ้า ได้มาอยู่ที่สกลนครเป็นเวลา ๒ พรรษาพอดี และข้าพเจ้ามีเพื่อนคู่ใจอยู่รูปหนึ่ง คือ พระมหาประภิต ปกิตติ (ขณะนี้ลาสิกขาไปเป็นอนุศาสนาจารย์อยู่นครเวียงจันทน์) ท่านรูปนี้มีปัญญาหลักแหลมดี (หัวแหลม) ตลอดระยะเวลา ๒ พรรษาที่ผ่านมา นั้น ข้าพเจ้าทั้ง ๒ ได้ปรึกษาหารือกันในด้านที่พัฒนาการวัดพระธาตุฯ เกือบจะทุกวันแล้วก็นำความคิดนั้นเสนอท่านเจ้าคุณอาจารย์ ท่านก็เห็นดีเห็นชอบด้วยเป็นส่วนมาก แต่ บางรายก็จนด้วยเกล้าฯ เพราะงบประมาณไม่เพียงพอ และที่สำคัญที่สุดในปฐมเหตุ ประการที่สองนี้ คือ ในระหว่างพรรษาทั้ง ๒ ปี มา นั้น ข้าพเจ้าได้ตั้งข้อสังเกตมา ตามลำดับ พอถึงวันพระได้เห็นท่านผู้มีศรัทธาทั้งหลาย มีมือถือดอกไม้ ฐูป เทียน เพื่อนำมาสักการะองค์พระธาตุฯ เป็นประจำทุกวันพระไป แต่ที่ได้เฝ้าสังเกตการณ์เห็นมา นั้น มีเป็นส่วนน้อย ไม่มากมายเหมือนทุกวันนี้ โดยมากก็เป็นคนแก่ หนุ่มๆ สาวๆ อย่างสมัยนี้ หายาก

ด้วยเหตุใหญ่ทั้ง ๒ ดังกล่าวมานี้เอง เป็นแรงจูงใจให้เพื่อนคู่ใจ และข้าพเจ้าพากันคิดร่างโครงการ งานนมัสการ (ไหว้) พระธาตุฯ เป็นกิจจะลักษณะขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หลายประการ แต่พอจะประมวลกล่าวได้ย่อๆ ดังนี้

๑. เพื่อเสริมสร้างงานมหาประเพณี ให้เป็นมรดกตกทอดไปยังอนุชน และเป็น
การเผยแพร่ศิลป วัฒนธรรม ของชาวสกลนครไปในตัวอีกด้วย

๒. เพื่อดำเนินเจริญรอยตามการเสียดละของบรรพบุรุษ

๓. เพื่อเชิดชู บุญชาติการะปฐนียวัตถุอันล้ำค่าในทางพระพุทธศาสนาที่เป็น
อนุสาวรีย์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๔. เพื่อให้องค์พระธาตุฯ และวัดพระธาตุฯ เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจ และเป็น
สโมสรสถานระหว่างชาวพุทธต่อชาวพุทธ

ฯลฯ

ทั้งนี้ ก็โดยถือเอาเหตุใหญ่อันดับแรกนั้น เป็นแรงดึง คือ จัดให้มีศาสนพิธียก
ยอดพระธาตุฯ ขึ้นใหม่ เหตุใหญ่อันดับสองเป็นแรงดัน คือ จัดให้มีการนมัสการพระ
ธาตุฯ เป็นกิจจลักษณะขึ้น แล้วก็ถือเอาบริษัทยาภายในและภายนอก เป็นแรง
ประคับประคอง

เมื่อร่างโครงการเสร็จ ได้นำไปให้นายเตียง ศิริขันธ์ ส.ส. สกลนคร (ขณะนี้ไม่
ทราบว่าอยู่ ณ แห่งหนตำบลใด ใครทราบโปรดบอกด้วย) พอนายเตียงอ่านโครงการ
จบ ก็ตอบออกมาทันทีว่า เห็นดีด้วย ผมคิดไว้แล้วเหมือนกัน แต่ยังไม่พร้อมที่จะทำ
แล้วยังถามอีกว่า ต้องการอะไรยินดีช่วยเหลือเต็มที่ ข้าพเจ้าทั้งสองจึงตอบขอบคุณไป
ว่า “ เจริญพร รู้สึกชื่นใจจริง ”

ในวันเดียวกันนี้ ก็ได้นำร่างโครงการไปให้ พ.ต.อ. เสนาะศักดิ์ สีวสกุล ข้าหลวง
ประจำจังหวัดสกลนคร (ในเวลานั้น ยังเรียกชื่อข้าหลวงอยู่ แต่ขณะนี้ไม่ทราบว่า ดวง

วิญญานของท่านไปสถิต ณ ภพใด) สำหรับท่านผู้นี้ เมื่ออ่านโครงการจบแล้ว ก็ตอบรับว่า ยินดีสนับสนุนจนเต็มกำลังความสามารถ ฟังแล้วดีใจเป็นกอง ยังเหลืออีกแรงหนึ่งเท่านั้นแหละ ขอให้ท่านต่อไป ฉะฉานๆ จะสำเร็จอยู่แล้ว แรงสุดท้ายนี้สำคัญมาก คือ ท่านเจ้าคุณพระราชวิมลเมธี ใจเล้าเพราะท่านเป็นทั้งเจ้าอาวาสวัดพระธาตุฯ และเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร ท่านเป็นผู้ถือหางเสือใหญ่ ถ้าท่านไม่เห็นด้วย โครงการก็ต้องล้มเหลว แต่ก็เดชะบุญแท้ๆ ท่านเห็นด้วยทุกประการ ที่มีหัวใจอยู่นิดหน่อย ก็คือเรื่องทุนในการจัดงานเท่านั้น แต่พอเริ่มดำเนินการเข้าจริงๆ นายเตียง ศิริขันธ์ เจ้าปัญญา ก็แบกภาระเรื่องทุนช่วย หนักแบ้หลังแอ่นไปเลย

เป็นอันว่า ได้ ๓ แรงแข็งขัน ครบถ้วนกระบวนการแล้ว เรื่องสำเร็จหรือไม่ นั่นไม่คิดอีกแล้ว เริ่มดำเนินงานตามแผนการทันที โดยแบ่งภาระกันดังนี้ ทางสกลนคร ข้าพเจ้ารับเป็นภาระธุระ (ลิวลื้อ) มหาปรกิต เป็นสื่อสารระหว่างกรุงเทพฯ สกลนคร และเพื่อนคู่ทุกข์อีกคนหนึ่ง คือ พระครูวินัยกรรมโศภน รับเป็นภาระธุระทางกรุงเทพฯ ทั้งข้าพเจ้าและพระครูวินัยฯ ก็ต้องรับภาระมาจนบัดนี้ ส่วนภาระของท่านเจ้าคุณเจ้าอาวาสนั้น เห็นจะไม่ต้องกล่าวถึงมากนัก เพราะท่านจะต้องหนักเป็นทวีคูณ เท่าที่ได้ดำเนินการตามลำดับก็เพื่อจุดประสงค์ดังกล่าว มิได้มีเป็นอื่นเลย เพราะเป็นงานสมัครใจทำ

ท่านผู้อ่านคงจะทราบแล้วว่า เหตุเกิดเบื้องต้นแรกของงานไหว้พระธาตุฯ เกิดขึ้นอย่างไร ยากเย็นแค่ไหน ขอให้นึกเสียว่า งานสร้างประเพณีเป็นงานหนัก ผู้สร้างจะต้องพยายามทำจิตใจให้หนักแน่น แข็งแกร่ง ทรหดอดทน ใจเบาจะสร้างงานประเพณีได้ยาก และใคร่ขอฝากอนาคตของงานนี้ไว้แด่อนุชนด้วยว่า งานนี้จะขยายตัวออกไป หรือจำกัดขอบเขตอยู่เพียงเท่าที่เคยจัดมานี้ หรือลดระดับลงไป ก็

ขึ้นอยู่กับผู้ถือบังเหียนงาน หรือผู้คุมตัวจักรใหญ่ของงาน ตลอดถึงผู้ร่วมงานจะบันดาลให้เป็นไป และนอกจากนี้ คณะผู้ดำเนินงานจัดงาน จะต้องมีความบริสุทธิ์ใจ คือ

๑. เห็นประโยชน์ของพระศาสนาเป็นที่ตั้ง
๒. พยายามสร้างและรักษาศรัทธาของประชาชนไว้
๓. เห็นใจกัน
๔. ไว้ใจกัน เป็นต้น

ขอแถมอีกนิดว่า งานทุกงานจะต้องมีทั้งผู้น้อย ผู้ใหญ่และผู้เสมอกัน เป็นผู้ควบคุมดูแล ดังนั้น “งานจะเดิน เงินจะดี มีมนต์มหาเสน่ห์ ดูดเอาคนมาไหว้พระธาตุฯ มากๆ” ควรถือคติว่า ผู้ใหญ่ตั้ง ผู้น้อยดัน ผู้เสมอกันประคับประคอง.

ขอได้รับความขอบคุณและปรารถนาดีจาก www.kkppn.com

พระธาตุนมสักการพระธาตุเชิงชุม

พระธาตุนมสักการพระธาตุเชิงชุม

ฉบับ ค.ศ. ๒๕๐๔

๒๘-๓๐ ธ.ค. ๐๓ ถึง ๑ ม.ค. ๐๔